

2/4/92 2nd series

2/4/92 2nd series

2/4/92 1922

891.99

4-96

19 NOV 2011

Ք Ն Ա Ր

Վ Ա Ս Պ ՈՒ Ր Ա Կ Ա Ն Ի

Հ Ե Ղ Ի Ն Ա Կ

Մ Կ Ր Տ Ի Չ Լ ՈՒ Ս Ա Ր Ա Ր Ե Ա Ն

891.99
L-96

ՏՊԱՐԱՆ ՓԱՌՈՍ

ԳԱՀԻՐԻ

1922

8705 .20. 80

391.99
L-96
mm.

Ք Ն Ա Ր

Վ Ա Ս Պ ՈՒ Ր Ա Կ Ա Ն Ի

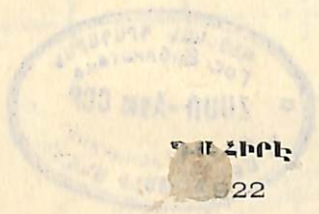

Հ Ե Ղ Ի Ն Ա Կ

Մ Կ Ր Տ Ի Զ Լ ՈՒ Ս Ա Ր Ա Ր Ե Ա Ն

124

ՀԱՅԿԻ

22

2-8888

33497

03.05.2013

Գ Մ Տ Գ

ՎԵՐԱԴՐՈՒՄ

Բարեգործական ո եւ է մարմին կրնայ սոյն գիրքը
նոյնութեամբ արտասպել ի նպաստ որբերուն

ՀԱՅԿԱՅԻՆ

ԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

8928-56

Ահա՛ փառք դիցազներիս, որ բռնաւ կեանքիս
փառք բերին

ԶՈՒԼՈՒՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Հազար ինն հարիւր տասնըչորս թիւին
Ծագեց պատերազմը ամբողջ աշխարհին,
Դերման ու Տաճիկ դարձած մի գահիճ,
Բանդին մեր աշխարհ, չը թողին ոչինչ:

Այն կրթեալ Դերման անկիրթ էր դարձած,
Անիրաւ Տաճիկ՝ անգուլթ քարացած.
Հալածեն Հային դէպի գերեզման,
Մի կաթիլ ջուրին կարօտ մընացած:

Տէր-Զօր Հայ որդուն էր օտար աշխարհ,
Անգուլթ թուրք ներկեց ամբողջ լեռ ու դաշտ.
Ութնուն և հազար Հայի արիւնով:
Չի խընայեց նա մատղաշ մանուկներ...

Հայ զինուոր կռուէր, թուրքի բանակին,
Իր ունեցածներ տւար էր թուրքին.
Իր կին, իր զաւակ, գնուած գերի էր,
Շամ, Հալապ, Տէր-Զօր, անթի մերկիկ.

Հայ գերին թողել սիրուն հայրենիք,
Սար ու ձոր ինկած հեւալով կ'երթայ,
Շամ—Հալապ—Տէր Զօր իրեն վիճակուած.
Փճախ կորուսած ու այնպէս կ'երթայ:

Հայ գերին քալէ, հըլու հնազանդ,
Շատեր կիսամեռ. ճամբին մընացած.
Մայրեր կուրանան, հարազատ զսւակ
Զորերուն ձըգաց, ու այնպէս կ'երթան:

Տաքագիր գերին կապուած կարաւան,
Ընկած աւազուտ, անջուր անապատ,
Շատեր անսուաղ, շատեր չնչասպառ,
Բռնութեան լուծէն չխտն ուր երթալ:

Դաշտեր չի մնաց, ոչ կանանչ ոչ բոյս,
Հայ գերին կերաւ իրեն մի ապրուստ.
Բռնութեան լուծէն յուսալ իր մի յոյս
Բռնակալ գազան ծարաւի մեռցուց:

Գազանի սիրտին գուլթն է չորացած,
Հայ գերին մեռնի չար մտրակի տակ:
Անգուլթ հալածող, լէգէօն դարձած,
Կարծես Աստուծոյ գուլթն էր չորացած:

Զուլուժ չի մընաց մեղի հասցուցին,
Մեր հայրենական օճախ մարեցին,
Մեր ձէթկիկ ձագեր մինչ Շամ հասցուցին,
Անթիւ խեղճ մայրեր սուգի մատնեցին:

Այն կոյս գերիներ վաճառի հանուած,
Խեղճ ծերունիներ գետին վեր փռուած,
Մատղաչ մանուկներ մօր ծիծէն կախուած,
Հայ գերին փնտռէ՝ — ո՛ւր է գերեզման:

Դարերով անընթաց Հայկազեանց քաջ ազգ,
Յովսէփի նըման վաճառի հանուած,
Արար եւ թուրք սակարկի կանգնած:
Հայ գերին չիտէ ո՛ւր է օթեւան,

Մեր եկեղեցիք բոլոր քանդեցին,
Մեր կոյս աղջիկներ առեւանդեցին,
Մեր ունեցածներ աւարառեցին,
Մեր սուրբ արիւնով դաշտեր ներկեցին,

Ի՞մ կտրիճ ախպէր ինձնից խեցին,
Որով Հայ է ինք բոլոր կապեցին,
Շամ—Հալսալ—Տէր Զօր հօն աքաղեցին,
Զարիք չի մընաց մեղի հասուցին,

Յըղի մայրերու արգանդ պատուեցին,
Մատղաչ մանուկներ սուրէ անցուցին,
Շատ պատանիներ գետեր թափեցին,
Մեր Հայկազեանց Տան ճըրագ մարեցին:

Սարսեցաւ Աստուած ի վեր երկինքին,
Լէգէօն ըսես սանդարամաւին,
Անգուլթ թուրք չղգաց իր վայրագ գործից,
Զեղած այն չարիք թափեց հայ գլխին:

ՀԱՅ ՍՈՒՆՏԱՅԻՒ ՔԱՋԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վեհանձ Սուէտիան , աշխարհին ծանօթ ,
Կռուեց քաջ արի իր փոքրիկ թիւով ,
Չեղաւ անձնատուր բռնութեան լուծին ,
Տարաւ յաղթանակ , փա՛ռք իր հաջութեան :

Տղայ մարդ , կանայք սրաշարնին առած ,
Չէնքեր ուսերնին՝ արագ վազէին ,
Մովսէսի լեռան ապաստանեցին ,
Չեղան ենթակայ բռնութեան լուծին :

Կռուեց քաջորդին ընդ դէմ բանակին
Յիսուն երեք օր զիմացաւ թուրքին ,
Հասաւ օգնութիւն Ֆրանսական նաւ ,
Անցաւ Եգիպտոս քաջ Սուէտիացին :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆՅԻՒ ՔԱՋԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Քաջ Վասպուրական , չեղաւ անձնատուր ,
Չանաաց վատ թուրքի խորամանկութեան ,
Կռուեց մինչեւ վերջ , չձրգեց իր սուր ,
Սարսեցուց չար թուրք , սիրտին թողեց սուգ :

Հազար ինն հարիւր տասնհինգ թուին ,
Ապրիլեանց ամսուն ևօթ թուականին
Ծագեց սրտերազմը ի Վան քաղաքին ,
Որոտաց զէնքեր հանդէպ բանակին :

Կռիւ սաստիկ էր , հայ քաջաց զիրքով
Տեղար ռուճրներ անհաշիւ թիւով ,
Աշխոյժ պատանին վերահաս չուտով ,
Չէր թողներ թուրքին իր նպատակով :

Քաջ օրիորդներ վազրերի նրման ,
Անվախ ու ազատ գնդակին չանաաց ,
Չեռներ փամբուչաներ բաժնեկ այն քաջաց ,
Որով կռուէին ի սէր հայրենեաց :

Տղամարդ , կանայք մազը ձեռներնին
Պաշարով լեցուած արագ վազէին
Հայ քաջաց համար անունդ տանէին ,
Անհող անարւաղ քաջեր կռուէին :

Քաջ պատանիներ սուրհանդակ էին ,
Բազէի նրման արագ թռչէին ,
Եղած վտանգին այխոյժ զիտէին ,
Քաջաց բանակին լուրեր բերէին :

Ծերեր զողորջուն քայլով հետեւին
Հայ զինուորներին օրհնենք կարգային ,
Բազուկ տարածած երկինք նայէին ,
Պաշտելի օրին փառքեր կուտային :

Կռուեց քաջ որդին մինչ Մայիս ութին,
Նահանջել տրւաւ անամօթ թուրքին,
Տարաւ յաղթանակ հայ վեհանձ որդին,
Խըլեց իրեն վան ձեռքէն այն թուրքին:

Մայիսի տասնին վանի հիւսիսէն,
Հասան օգնութեան Համազասպ, Դրօն
Կամաւոր խումբեր, Քեռին իր խմբով,
Նըրանց ետեւէն Ըռուս բանակով:

Ք Ա Ջ Ա Ն Դ Ր Ա Ն Ի Կ

Քաջ Անդրանիկ իր զիւցազն խումբով
Վանի արեւելք Պարսիկի գիծով
Երբ հասնի Սալմաստ ի Տիլիմանին,
Թնմու բանակ իրենց պաշարի:

Կատաղի կռիւ կը սկսի շուտով,
Թուրքի զօրավար վառհոգի Խալիլ,
Երեսուն և վեց հազար զինուորով:
Խալիլ նահանջեց քաջ Անդրանիկից:

Անդրանիկ կռուեց իր զիւցազն խմբով,
Հազար և հարիւր վեհանձ քաջերով,
Ջարդեց այն բանակ անամօթ թուրքին,
Տարաւ յաղթանակ ի փառք իր ազգին:

Ըռուս բանակի ուժ տկարացած,
Իր զօրավարներ ապշած մընացած,
Դիմում կ'ընեն այն քաջ զօրավարին
Ռուս բանակին հասնիլ օգնութեան:

Քաջ Անդրանիկ զօրավար հայոց
Կը հըրամայէ Ռուս բանակին:
Որոտալ զէնքեր ընդ դէմ վատ թուրքին,
Արեան լիճ դարձուց դաշտ Տիլիմանին:

Վեհ քաջ զօրավար կռուեց քաջարի,
Սարսեցուց քուրդ, թուրք, հասաւ մինչեւ Վան,
Վեց ժամ ի հանգիստ ըրաւ Կլոր Տար,
Արշաւեց խմբով զէպ ի Ռստան:

* * *

Այն վասպուրական ժառանգ հայ որդուն ,
Դարձաւ նոր աշխարհ իր նոր Հայաստան ,
Տիրեց հայորդին նախկին իրեն տան ,
Կարգեց իր վանին Արամ նոր իշխան :

ՆԱՀԱՆՁ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆՅՈՒ ԴԵՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

Հազար ինն հարիւր տասնընկնթիւին
Հասաւ սուրհանդակ վասպուրականին ,
Բերաւ մի սեւ լուր տարաբախտ Հային՝
Թողնել իրեն վան գաղթել Երեւան :

Յուլիս քսանութ հազանջ ըսկըտի ,
Վասպուրականի վիճակուած բախտին ,
Իրար ուրացած հայր ու մայր որդին ,
Խուճապի ընկած ու աշխպէս փախչին :

Տարաբախտ Հայի կարաւան փախչի ,
Անիրաւ Թուրքիան իրենց հալածի :
Կարաւանն հասած Ճանիկ կը հանգչի ,
Իրեն օգնութեան յոյսը՝ կը սպասի :

Կարաւան յալէ Բանձին Բերկրի ,
Ոմանք չնչասպառ , ոմանք անսըւաղ ,
Ամպեր կը գոռան , թափեն կարկուտներ ,
Գաղթող հայորդին շուարած մընայ :

Այն Պանտիմահուն՝ մահուան գերեզման ,
Դահիճ կը զառնայ ճահիճ ափերով ,
Չի թողուր փախչի կարաւան չուտով ,
Դաղթող հայորդուն մահը կըսպառնայ :

Մայրեր շուարած չունին ճար որդուն ,
Որդին չի անտայ օրուան նեղութիւն ,
Մօր սիրտէն կախուած յուսայ փրկութիւն :
Մայրեր յուսահատ դեպին զոհ լինին ,

Օրուան զուլումին խելք միտք կորուսած ,
Իր որդին չըտալ թշնամուն ձեռքին ,
Դահիճ լինի հայր որդւոյն կեանքին ,
Դեպին մէջ ձրգաց՝ խելագար կ'երթայ :

ԿՐԿԻՆ ԱՐՇԱԽԱՆՔԻ ԴԵՊԻ ՎԱՆ

Վասպուրականցին չանսաց վատ թուրքին ,
Ըռուսաց բանակ երկուք միասին ,
Օգոստոս ամսուն տասներկու օրին
Հասաւ նոյն բանակ նորէն դէպի վան :

ՆԱՀԱՆՁ ԴԵՊԻ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Տիրեց հայորդին մինչ երեք տարի ,
Հազար ինն հարիւր տասնընկնթիւին ,
Մարտի ամսըւան քսան մէկ օրին ,
Կապեց Թուրքն չլիման վասպուրականին :

Հայ զինուոր կռուեց, կտրեց իր շղթան,
Ժողովուրդ առած զիմեց Պարսկաստան:
Անցաւ Կոտայի նեղանցք ձորերէն,
Շատեր զո՛ւ տուեց քուրդի լրբութեան:

Անգուլթ քուրդ Սմկոն դահիճ Հայութեան,
Խաբեբայ ազուէս խորամանկութեամբ,
Երբեմն բարեկամ Ռուս բանակին,
Երբեմն մի գործիք անիրաւ թուրքին:

Կռուեց Հայ զինուոր, կտրեց իր շղթայն,
Սարսեցուց թուրքի Ալի Իսսան փաշան,
Հասաւ կարաւան ի սարին կալան,
Թերի թողեց իղձ թիւրքի լրբութեան:

Նոյն տեղ Անգլիան հասաւ օգնութեան,
Նա առաջնորդեց բանակին Հայոց:
Վասպուրականի տարաբախտ ուղին,
Հաստատեց օճախ ի Պազուկային:

ՀԱՅՈՒՀԻՆ ՈՐՈՆԵ ԻՐ ԵՂԲԱՅՐ

Անցաւ այն զուլում Աշխարհի բազդէն
Հեռն ալ բռնութիւն իր սեւ սեւ օրեր:
Ամէն մարդ դարձաւ օտար աշխարհէն
Հայութեան գերին ո՞ր աշխարհ մնաց:

Վանէն մինչ եաման, Մուշէն մինչ Պասրա,
Տէր Զօր ու Կարին բոլոր կան (ման) էկայ,
Բոլոր ճամբորդաց հարցուցի նրան,
Արդեօք իմ ախպէր ո՞ր աշխարհ մնաց:

Բարձր սարերի գագաթ բարձրացայ,
Եկած հովերէն խապար չիմացայ:
Ծով ցամաք բոլոր, ձոր ու սար անցայ,
Իմ կեանքիս գերին ոչ մի տեղ զբտայ:

Բոյնիկ մը չինեմ վեր էս սարերաց,
Ես ընկերանամ հետ էն հաւքերաց,
Թեւ թեւ թռնենք նայինք ձորերաւ,
Տեսնեմ իմ ախպէր ո՞ր ձորեր գտնեմ:

Նաւակ մը չինեմ վերէս Տիգրիսին,
Կ'երթայ միանայ հետ էն Եփրատին,
Երթամ մինչ հասնիմ Պասրա քաղաքին,
Տեսնեմ իմ ախպէր ո՞ր աշխարհ գտնեմ:

Էլնի ես մի հաւք կռուելի նման,
Կապի իր էրամ էրթի մինչ եաման,
Պասրա ու Պաղտատ իջնիմ Պազուկա,
Իմ սիրոյ գերին արդեօք հոն գտնում:

Ապա դուք աստղեր երկինքի երես,
Սիրուն փայլ կուտաք աշխարհին վերեւ,
Ամէն սար ու ձոր ձեզ ծանօթ, գիտէ՞ք
Իմ ախպոր աստղը ո՞ր աշխարհ կործւ:

ՓԱՌՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Գլընձ իմ արագոր ասեմ մի՛ մրնայ,
Քո տեսած աշխարհ ա՛լ հին չի մնաց,
Այն սեւ սեւ օրեր անցաւ ու գնաց:
Մեր հին Հայաստան նորէն մեզ մնաց:

Հայկէն մընացած մեր էն հին աշխարհ,
Մեզ դարձեալ ժառանգ նորէն Հայաստան:
Շատեր զոնուեցան նրա սուրբ սիրոյն
Կորիճներ պահեն Հային գոյութիւն:

Սիրուն վարդ բացուել դարդ Հայաստանին,
Պլպուլ կը երգէ փառք Հայաստանին
Կորիճ Հայ զինուոր ուխտել է կռուիլ,
Պահել գոյութիւն Մայր Հայաստանին:

Հայաստան ծագիկաւ նման մի վարդի,
Պլպուլ կը երգէ իր երգ սրտագին,
Հայկազեանց փողեր հնչեն ահագին,
Զէնքեր չարժեկու զինուոր կը կանչեն:

Առանց Մայիսի զարուն տեսք չունի,
Առանց վարդ բացուիլ պլպուլ ձայն չունի,
Առանց զինուորի զէնքեր ուժ չունին:
Առանց կռուելու Հայաստան չունինք:

Հայկազեանց սերունդ դուն ո՞ւր կ'ըսպասես,
Հայկազեանց փողեր զինուոր կը կանչեն:

Մի լինի ճարպիկ ազուէսու նրման,
Անտառի խորքեր ասպարէզ չիկայ.
Ասպարէզ հոս է, Այրարատեան դաշտ,
Հոս է փառք բերէ հայորդուն համար:

Օտարէն յուսալ թոյլ մարդու յոյս է,
Օտարի հոգ չէ՝ օտար լատրուկ է,
Վեհանձն քաջ զինուոր միշտ յուսայ իրմէն,
Իր որոշ սահման՝ իր ձեռքի զէնքն է:

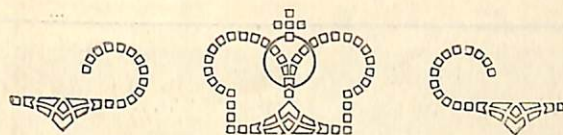
Հայրենիքի սէր քաղցր է ամենից,
Օտար երկրի մէջ չես լինիր հանգիստ,
Որքան ունենաս հանճար ու համբաւ,
Նորէն կը յիշուիս պանդուխտ և օտար:

Հայրենեաց օճախ դուն մի՛ ուրանար,
Հայրենեաց փողեր զինուոր կը կանչեն:

Մենք միշտ լիքեմք մեր նախնի,
Որ մեզ տուին այս բարիք:

ԱՅՐԱՐԱՏԵԱՆ ՓԱՌՔ

Յնծայ ուրախ լեր ո՞վ Մայր Հայաստան,
Ահա՛ քաջերուդ սուրեր չողջողան,
Բո նախկին պրսակ երկինքից բերեն
Որ քու ժառանգն էր նախկին քաջերէն:

Մասիս և Արաքս տան քեզ հրաւէր
Բազմիկ նոյն դահիւղ Տանն Այրարատեան,
Ահա՛ չքջապատ հաջկադեանց զինուոր
Առիւծի նըման վեհ դահիւղ բոլոր:

Կորան այն բուեր, կ'երգեն սոխակներ,
Փշրաւ ժանգոտած քեզ կապած չղթան:
Ահա՛ քեզ բերէ քո նոր քաջ սերունդ
Նախկին քո դարդեր մանեակ հարսնութեան:

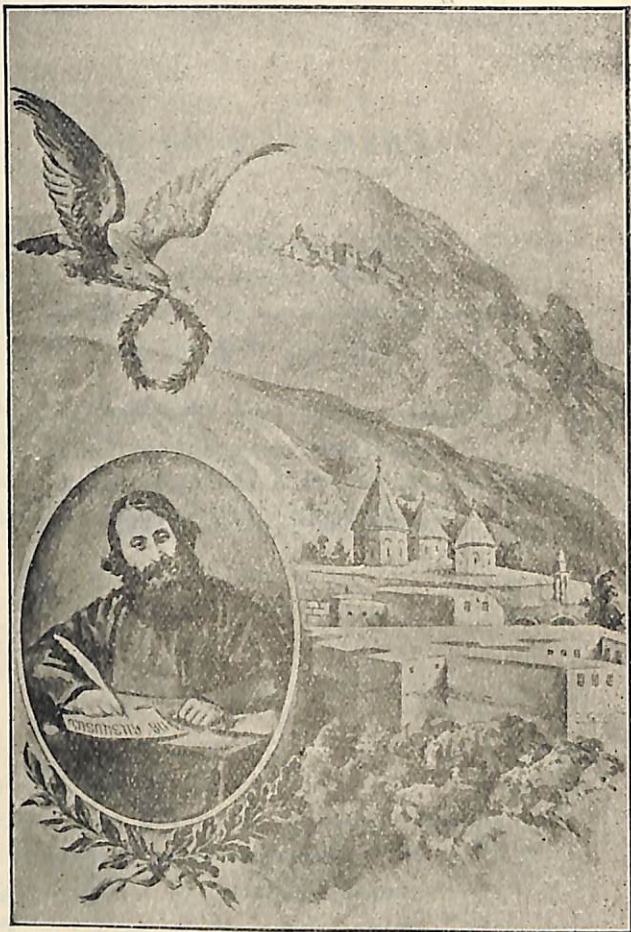
Ս Է Ր Ե Ի Մ Ի Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Սկիզբ աշխարհի համայն ազդեցիկն
 Զէնքով է գտել իր ազատութիւն ,
 Սիրոյ լուծին տակ միտք մտքին խառնած
 Ու աշխատէս պահել իրեն գոյութիւն :

Սյն ըստրկութեան Հայն անարք կարգայ ,
 Բռնութեան լուծին չըլալ ենթակայ ,
 Սիրոյ լուծին տակ միտք մտքին խառնած ,
 Ունենալ պայքար ի սէր հայրենեաց :

*
 * * *

Հայեր միշտ յիշեմք այս դարուս քաջեր ,
 Եւ տօնենք նըրանց սրբազան տօներ ,
 Յիշատակելի թող զրուի մաշտոյ ,
 Դարուս պաշտելի սրբազան հոգիկ :

ԽՐԻՄԵԱՆԻ ՎԱՐԳԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ Ի ՎԱՐԱԳ

Խրիմեան Հայրիկ, պաշտելի հաղի,
Ինքն էր մի արծիւ վասպուրականին:
Հազար ութ հարիւր ու քսան թիւին
Ծնած էր Հայրիկ ի վան քաղաքին:

Խրիմեան Հայրիկ անուն Մկրտիչ,
Իր մկրտութիւն Այնկոյս Զորավանք,
Իր ամուսնութիւն միեւնոյն տեղին,
Առաւ նա փափաք աշխարհի փառքից:

Ազգասիրութիւն վառն էր իր սիրտին,
Իր ջանք աշխատանք Հայութեան օգտին:
Որոնեց քանիչ Հայկազեանց որդիք,
Վերանորոգել Հայաստան երկիր:

Հազար ութ հարիւր յիսուն հինգ թիւին
Օծուեց վարդապետ Աղվամար վանքին,
Հազաւ սուրբ վեղար, առաւ գաւազան,
Նշաւ վանահայր Վարդապ վանքին:

Իր սրբազան միտք ի պէտք իր հօտին ,
Ըստ «Ժամանակ»ին և «Որոհուրդ» ի իւր ,
Գլրեց և «Արծիւ Վասպուրականի»ն ,
Արթնցուց Հայի այն թմրած հոգին :

Հազար ութ հարիւր վաթսուն չորս թիւին ,
Լինի առաջնորդ ի Մուշ քաղաքին ,
Նաեւ վանահայր Սուրբ Կարապետին ,
Գլրեց «Արծուիկ Տարոնայ» երկրին :

Հազար ութ հարիւր վաթսուն ութ թիւին
Կը ձեռնադրուի արքեպիսկոպոս՝
Սուրբ Էջմիածնի սրբազան գահից ,
Օծեալ Մատթէոս կաթողիկոսէն :

Հազար ութ հարիւր վաթսուն ինն թիւին
Կը հրաւիրուի ի Պոլսոյ գահին
Պատրիարքութիւն Ամենայն Հային ,
Վարել իր պաշտօն նպաստ իր հօտին :

Հազար ութ հարիւր եօթըն երեքին
Թողեց իր պաշտօն Վարժապետեանին :
Հազար ութ հարիւր եօթն ու իննին ,
Նարպէյ միասին Պէրլին ժամանին :

Այն Եւրոպային մտքին յիշելով
Թէ Հայն սկիզբից Հայաստան ունէր :
Հայաստան ըլլալ Պէրլին հաստատի ,
Վաթսուն մէկերորդ յօդուածն դրուի :

Հազար ութ հարիւր ութսուն երկուքին
Հովիւ կը լինի Վասպուրականին ,
Բանալի լինի բոլոր հայ մտքին ,
Սովէն ազատի իր թշուառ հօտին ,

Հազար ութ հարիւր ութսուն հինգ թիւին
Անդուծ թուրք խրլեց Վասպուրականից ,
Ազգասիրութիւն իւր յանցանք դատեց ,
Տարաւ նա աքսոր Կոստանդնուպոլիս :

Հազար ութ հարիւր իննսուն թիւին
Պոլսէն աքսորեց Սուրբ Երուսաղէմ :
Խրիմեան Հայրիկ չանսաց բռնութեան
Միտքէն չհանեց իր հօտի ցաւեր :

Հազար ութ հարիւր իննսուն երկուքին
Ընտրուի հովիւ Տանն Այրարատին ,
Օծուիլ ի գահին Սուրբ Էջմիածնին
Սուրբ Կաթողիկոս Ամենայն Հային :

Սկիզբից ունէր ազգասէր հոգին ,
Սուրբ նպատակին գործեց մինչ վերջին :
Եղաւ սիրելի ամենայն Հային ,
Կոչուեցաւ «Հայրիկ» Հայաստան երկրին :

Գլրեց շատ գիրքեր նըպաստ իր հօտին ,
Այն Հրաւիրակ ի Այրարատին ,
Մի Հրաւիրակ Աւետեաց երկրին ,
Նաեւ Խաչին ճառ , Մարգարիտ Երկնից ,

Դրախտ Բնտանիք, Սիրազ Սամուէլ,
Պապիկ և Թոռնիկ, Հայգոյժ և Վանգոյժ,
Թողեց մեզ ժառանգ իր դանձեր անգին,
Որով պահէ հայ իրեն յիշատակ:

Հազար ինն հարիւր հօթ թուականին,
Ազգեց իր սրտին բռնութիւն Ջարին,
Զի այն ճնշումից կնքեց իր կեանք,
Թողեց իր սրբուց Հայաստան կըտակ:

Հայր Գերադայծառ Ղեւոնդ Ալիշան,
Նա էր մի պլպուլ գոշտ Շաւարշանին,
Գրեց արթնցուց հին միտք նոր հային,
Իր նախկին քաջաց փառքն ու պատիւ:

Գլրեց յիշատակ Սուրբ Սանդուխտ Կոյսին,
Թաթէի վանուց յիշել Վարդանին,
Հերկեց սերմանեց հայութեան մտքին,
Դարձաւ մի մըշակ Մայր Հայաստանին:

Մեր Հայր Ալիշան ծնած էր Պոլիս
Հազար ութ հարիւր ու քսան թիւին,
Հազար ինն հարիւր մէկ թուականին
Կնքեց իր կեանք Սուրբ Ղազար վանքին:

* * *

Այն Խորէն Նարպէյ արքեպիսկոպոս,
Զերմ, եռանդուն և հայրենասէր,
Նա անարք կարգաց բռնութեան լուծին,
Որոշեց մեռնիլ ի սէր իր ազգին:

Հազար ութ հարիւր քառասուն հօթին
Այն Խորէն Նարպէյ ծնած էր Պոլիս:
Հազար ութ հարիւր իննսուն երեքին
Կնքեց իր կեանք Կոստանդնուպոլիս:

Թողեց մեզ կըտակ իր սրբազան միտք:
Ոտարէն յուսալ թող մարդու յոյս է,
Կտրիճ մարդ այն է միշտ յուսալ իրմէն,
Վեհ քաջի սահման իր ձեռքի զէնքն է:

* * *

Յիշեմք Գրիգոր, Արծրունեանց տոհմէն,
Թողեց հայրենիք, անցաւ ի Թիֆլիս,
Որոնիկ հայի տարաբախտ սրբիք,
Որով հալածուած բռնութեան լուծից:

Ազգասիրութիւն վառն էր իր սրտին,
Զը խնայեց ջանք ու կալուած անթիւ:
Առաւ ձեռք գրիչ, գրեց իր ներքին:
Զատեց հայ սերունդ Ալանաց ցեղից:

Մեղիք Յակոբեան որ էր Բաֆֆին,
 Հազար ութ հարիւր երեսուն հինգին
 Ծընած էր Սալմաստ Բաղաճուկ զիւղին,
 Յիշեց Հայաստան Հայի նոր միտքին:

Հազար ութ հարիւր եօթն երկուքին,
 Աղթամար վանքէն յիշեց այն նախկին,
 Հայկազեանց զըրոշմ ի նոյն Մասիսին,
 Ահա ծածանի իր նպատակին:

Մեղիք Յակոբեան հրմուտ վիպասան,
 Գըրեց չառ վէպեր նըպաստ հայութեան:
 Հազար ութ հարիւր ութսուն ութ թիւին
 Կնքեց իր կեանք թիֆլիս քաղաքին:

Միքայէլ Ղազար սերունդ Նալբանդեան,
 Յեղափոխութեան վէմն էր սկիզբից,
 Նա չանապ տիրող բռնութեան լուծին,
 Երգեց ու գործեց անվախ ու ազատ:

Հազար ութ հարիւր երեսուն թիւին
 Նոր Նախիջեւան ծընած էր նա ինք:
 Հազար ութ հարիւր վաթսուն վեց թիւին
 Իր թոքին ճնշեց իր ազգին ցաւեր:

ՄԵԼԻՔ ՅԱԿՈԲԵԱՆ (ԲԱՅՖԻ)

* * *

Անուն Ռաֆայէլ, սերունդ Պատկանեան,
Մասիսի սոխակ Քամառ Քաթիպան,
Երգեց յօրինեց ազգային տաղեր,
Յեցեց հայտնիուն թմրած երակներ:

Հազար ութ հարիւր երեսուն թիւին,
Ծնած էր նա ինք Հին Նախիջևան:
Հազար ութ հարիւր իննսուն երկուքին
Կնքեց իր կեանք Քամառ Քաթիպան:

* * *

Արուկեան անուն աշխարհին ծանօթ,
Բարձրը բանաստեղծ լոյս մը հայութեան,
Որ իրեն գրելով հերկեց հայ միտքեր,
Յանեց ան սերմեր նպաստ ազգութեան:

* * *

Այն Պետրոս Դուրեան դեռ ինք պատանի,
Իր ծննդավայր Բիւզանդիոն երկիր,
Գրեց բացաւ միտք Բիւզանդահային,
Եղաւ մի հոգի օտար հայ սրտին:

* * *

Մանուկ Շատուրիան, բռնիկ Վանեցի,
Յեղափոխութեան սուրբ նպատակին
Ուխտեց ինք մեռնիլ ի սէր իր ազգին,
Եղաւ անդրանիկ զո՛ն կախաղանին:

* * *

Հազար ութ հարիւր իննսուն վեց թիւին,
Կռուեցան քաջեր Վասպուրականին:
Վեհ Աւետիսեան, Պետոն ու Մարտիկ,
Զոհուեցան քաջեր ի սիրոյ ազգին:

* * *

Տիգրան Տէրոյեան, իր ընկեր Արշակ,
Նահել Միքայէլ, քաջ հերոսք Վանին,
Արիւնաբոս թուրք դակարդի ձըգեց,
Զոհուեցան քաջեր Կռուուպաշ գիւղին:

* * *

Քաջ կտրիճ Սիրոր, առիւծ Տարօնոյ,
Թողուց մաճ, արօր, առաւ ձեռք իր զէնք,
Նա անարք կարգաց թշնամու լուծին,
Զոհեց իր կեանք ի սէր իր ազգին:

* * *

Հայեր չլմոռնանք մենք մեր քաջ Բեռին,
Կեանք նըւիրեց ի Ռըվանտուղին,
Նա էր Պարսկահայ վեհ կտրիճ հերոս,
Ուխտել էր փրկել Մայր Հայաստանին:

* * *

Սեբաստիոյ առիւծ վեհ կտրիճ Մուրատ,
Սարսեցուց չար թուրք, կտրեց իր չղթան,
Թըռաւ սլացաւ արծիւի նըման,
Քաջաց բանակին հասաւ օգնութեան:

Կռուեց քաջարի առիւծի նըման,
Սարսեցուց թաթար այն թուրքի նըման:
Ի սիրոյ ազգին զոհեց իր կեանք,
Թողեց իր չիրիմ Պաքու քաղաքին:

* * *

Քաջ կտրիճ Խըչոն ընկեր Եփրեմին,
Զէնք ձեռքին կռուէր Բըռքուռի դաշտին,
Անդուլթ թշնամու այն չար գնդակից
Սէր ազատութեան փըչեց իր հոգին:

Միշտ թող յիշելի մընայ Հայ սրտին,
Այն բարերարներ ի սէր մեր ազգին,
Թէ՛ իրենց գրչով թէ՛ իրենց զէնքով,
Մայր Հայաստանին այս սուրբ քաղաքին:

Եւ կը հանգչիմ առ իստի շիրմին,
Պանէ ոսկորներս Արծիւ Հայկազեանց,
Թող վկայ լինին Մասիս եւ Արաբս:
Մինչեւ որ որդիքս անքն ի Վարազս:

Դուն պաշտելի ո՛վ Խրիմեան,
Հայոց ազգիս դուն Մեծ Հայրիկ,
Այսօր տօնէք դուք երկինքէն,
Հայաստանի փառքն ու պատիւ:

Եւ կը տօնէք հետ Սահակին,
Մեսրոբ, Գրիգոր, Ներսէսներով,
Նորահաստատ իշխանութիւն,
Այրարատեան Տան ի գահին:

Բազմած աթոռ Մասիսի գլխին,
Եւ կը դիտէք Այրարատին:
Հիւսէք պսակ դուք երկնային,
Այրարատեան դիւցազներին:

Կազմած թափօր դուք երկնային,
Եւ կը տօնէք վեհ քաջերին,
Երկնից երկիր դնէք պսակ,
Գլուխ քաջաց Այրարատին:

Ներկայ դարուս Հոռաւորիչ,
Հայոց Հայրիկ դուն պաշտելի,
Աջ ձախ կանգնած Սահակ, Մեսրոբ,
Այն դիւցազներ ըստ մեր նախկին:

Թափօր դառնաք ի Մասիսին,
Երկնից երկիր սփռէք ծաղիկ,
Վեհ Հայկազեանց սերունդներին:
Առ ի սիրոյ ձեր փափաքին,

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆՑՈՒ ՎԱՐԴԸ

Մաղթեմք բարին ձեր վեհ գալուստ,
Ո՛վ դու իշխան Հայաստանին,
Դու բերիր մեզ մի աւետիս՝
Իբր ծիծեռնակ Հայաստանէն:

Դուն մեզ բերիր մայիսեան վարդ,
Ծաղկեալ ի դաշտ Այրարատին:
Հոտըն բուրէ ի երկնային,
Առ ի սիրոյ Հայաստանին:

Թմրած Հայուն հողի կուտայ
Քո բերած վարդն է երկնային,
Բերածըդ փառքն է թանկագին,
Որ դուն բերիր եգիպտահային:

Դուն Մասիսի հովէն կուգաս,
Այրարատեան երկրէն կուգաս,
Երուանդեան գահէն կուգաս,
Բերածըդ փառք մեզ պաշտելի:

Քեզ արտօնուած Հայաստանէն,
Ձեռքըդ ունիս լախտ Դեռնդեանց,
Ջարդեա փչրես դուն այն շղթան
Որ կը կըրէր ցեղ Ռուբինեանց:

Կոկորդիլոսք ճահիճներէն
Ահա՛ սարսին քո սուր ձիւից,
Ու վար ձգին առ ի ցամաք,
Թագ գաւազան Ռուբինեանց:

Իբր ծիծեռնակ ազատ թռչիս,
Թռչիս ազատ դէպի Փարիզ,
Բանաս այն դուռ սուրբ շիրիմին,
Ի Վեցերօրդ վեհ Լեւոնին:

Գարնան սիրոյ այն սուր ճիւղիդ
Տաս աւետիս ի արքային,
Դուն հրաւէր կոչես արքան
Բազմիլ ի գահ Այրարատին:

Մաղթեմք մընայ միշտ անսասան,
Քշխանութիւն ի մեր Հային,
Դուն իշխան Հայաստանէն,
Պըսակ մըն ես մեզ ի երկնային:

Հայ աղջիկներ պար բռնեցէք,
Ջան աղջիկներ պար բռնեցէք,
Այրարատեան դաշտին պարէք,
Մեր զիւցազներ զուք գովեցէք:

Այրարատեան դաշտն է Մասիս,
Բոլորս բռնենք պար միասին,
Երգենք պարենք ի միասին,
Նոր դար տօնենք մենք միասին:

Մեր Արաքսի ափով գրնանք,
Հաւաքենք վարդ, մեխակ, շուշան,
Հիւսենք պլտակ նոր երկնային,
Մեր քաջերի գլխով մի կապ:

Վարձատրենք մենք մեր քաջեր,
Ներկայ դարուն մեր հերոսներ,
Մեր նախնեաց սուրբ չիրիմներ
Նորոգեցին մեր զիւցազներ:

Շրջապատենք մենք մեր Անին,
Երգենք պարենք մեր ջան Անին,
Մեր երգերի ձայնից սարսին,
Երթան կորչին այն չար բուեր:

Հայ աղջիկներ պար բռնեցէք,
Ջան աղջիկներ պար բռնեցէք,
Այրարատեան դաշտին պարէք,
Երունդեան գահ գովեցէք:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0345034

33497